

УДК 658.64

ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМА – ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

LOGISTIC SYSTEM – THE BASIS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF THE SERVICES OF SERVICES COMPANIES FUNCTIONING

Горшкова Л.О.асистент кафедри менеджменту організацій і адміністрування,
Житомирський державний технологічний університет**Цвяк С.В.**магістр,
Житомирський державний технологічний університет

У статті розглянуто основні теоретичні та практичні аспекти логістичної системи як основи підвищення ефективності функціонування підприємств. Виокремлено поняття логістичної системи сфери послуг, наведено теоретичне обґрунтування необхідності дослідження практичних особливостей логістичних систем на підприємствах. Наведено рекомендації зі впровадження логістичної системи сфери послуг на підприємстві.

Ключові слова: логістика, логістична система, система сфери послуг, логістика сфери послуг, підприємства сфери послуг.

В статье рассмотрены основные теоретические и практические аспекты логистической системы как основы повышения эффективности функционирования предприятий. Выделено понятие логистической системы сферы услуг, приведено теоретическое обоснование необходимости исследования практических особенностей логистических систем на предприятиях. Приведены рекомендации по внедрению логистической системы сферы услуг на предприятии.

Ключевые слова: логистика, логистическая система, система сферы услуг, логистика сферы услуг, предприятия сферы услуг.

The article deals with the main theoretical and practical aspects of the logistic system as the basis for increasing the efficiency of the operation of enterprises. The concept of the logistic system of the sphere of services is singled out, the theoretical substantiation of the necessity of research of practical features of logistic systems at the enterprises is given. The recommendations on introduction of the logistics system of the sphere of services in the enterprise are given.

Key words: logistics, logistics system, system of services sphere, logistics of services sphere, enterprises of services sphere.

Постановка проблеми. В економічно розвинутих країнах світу основну частину економіки (понад 50%) становить сфера послуг. Сфера послуг – це важливий складник економіки, який включає підприємства, що надають усі види комерційних послуг. Відомо, що в стародавні часи комерційні послуги не надавалися, а товарний обмін і торгівля здійснювалися переважно у вигляді готових результатів праці. На сучасному етапі розвитку суспільства, науково-технічного прогресу, механізації й автоматизації фізичної праці сфера послуг стає ключовим сектором економіки. Однак в умовах посилення конкуренції та прояву кризових явищ економіки існують певні проблеми підвищення ефективності

її функціонування. Вже сьогодні необхідністю є застосування нових логістичних підходів і концепцій в організації діяльності та управління підприємств сфери послуг, а також формування їх логістичних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У фаховій літературі, що висвітлює проблеми становлення та розвитку логістики в Україні, переважно досліджується зарубіжний досвід застосування логістичних підходів на виробничих підприємствах [1, с. 67; 3, с. 78; 4, с. 123; 6, с. 258]. Кількість літературних джерел, в яких досліджуються питання, що стосуються застосування логістики та формування логістичних систем на підприємствах сфери послуг, є неве-

ликою. Зарубіжними науковцями К. Кльозе, Л. Міротінім, Б. Анікінім частково досліджено проблеми формування логістичних систем на підприємствах сфери послуг. Серед українських фахівців важливий внесок у розвиток логістики зробили Є. Крикавський, Н. Чухрай, М. Окландер, В. Николайчук, І. Смірнов. У літературних джерелах [5, с. 112; 6, с. 259; 11, с. 91] аналізуються властивості логістичних систем, у працях [4, с. 324; 6, с. 260; 9, с. 251; 10, с. 112] наводиться їх класифікація. Пропозиції щодо вирішення деяких проблем та основні положення становлення фундаментальних теоретичних положень формування логістичних систем висвітлюються у літературних джерелах [1, с. 89; 2, с. 47; 3, с. 119]. Однак низку питань щодо формування логістичних систем на підприємствах сфери послуг належно не досліджено.

Отже, огляд та аналіз наукової літератури дав можливість дійти висновку, що значне коло питань, які стосуються формування логістичної системи підприємств сфери послуг, досліджено недостатньо. Мало уваги приділено практичним аспектам формування логістичної системи підприємств сфери послуг, відсутні чіткі рекомендації та методи її формування на цих підприємствах. З огляду на це тема є актуальною, а результати дослідження мають теоретичне та практичне значення.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є дослідження основних напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств сфери послуг, зокрема, за рахунок застосування логістики, а також теоретичне обґрунтування необхідності та дослідження практичних особливостей формування логістичних систем на цих підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У країнах із розвинутою ринковою економікою логістика – основа успішного функціонування суб'єктів господарювання, а формування логістичної системи забезпечує підвищення ефективності економічних процесів та зниження загальних витрат підприємств.

В Україні кількість підприємств, що працюють на основі концепцій логістики, є невеликою. Переважно це підприємства з іноземними інвестиціями, які мають окремі відділи логістики та добре сформовану логістичну систему.

Вітчизняні підприємства сфери послуг недостатньо використовують у своїй діяльності логістичні підходи та концепції. Це зумовлено насамперед слабким розвитком логістики в Україні як науки, хоча існують усі передумови для її застосування. Основними причинами, що призупиняють широке застосування системи логістики як основи підприємницької діяльності підприємств сфери послуг, є складність організації процесу її формування та поелементне застосування логістики на різних ділянках підприємства. Ще однією важливою перешкодою для широкого

впровадження логістичних концепцій в діяльності підприємств сфери послуг є господарсько-організаційні особливості вітчизняної економіки. Для комплексного та практичного застосування концепцій логістики, формування логістичних систем підприємств сфери послуг необхідними є відповідний рівень економічного розвитку та рівень розвитку суспільства загалом.

Згідно з енциклопедичним словником, поняття «система» (від грец. – ціле, складене з частин, з'єднання) – це безліч елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним та створюють певну цілісність, єдність. Це визначення є досить узагальненим та відображає наші підсвідомі уявлення про системи. У загальному розумінні економічна система – це складна система, що частково або повністю охоплює усі економічні процеси (постачання, обмін, виробництво, розподіл, споживання готової продукції та послуг) [12, с. 134]. Входом у неї є матеріально-речові потоки природних, виробничих та трудових ресурсів, виходом – матеріально-речові потоки предметів споживання, інвестиційних товарів, експортної продукції, певні послуги. Г. Башнянин у своїх працях схиляється до думки, що економічна система – це «сукупність підсистем (елементів) виробництва, ринку, цін, грошей, кредиту, фінансів, споживання і зв'язків між ними, опосередкованих системою регулювання, яким притаманні певні ознаки цілісності» [2, с. 5]. У працях [2, с. 23; 7, с. 97] розглядаються і наводяться різні економічні системи, аналізується та пропонується їхня типологізація, однак логістичну систему в окрему категорію не виокремлено. Ми схиляємося до думки тих науковців, які вважають, що логістична система є окремою категорією економічних систем.

Логістична система – це система, наділена адаптивними властивостями, яка виконує логістичні операції і функції, має розвинуті зв'язки із зовнішнім середовищем, які можуть бути зворотними, та складається переважно з декількох підсистем [4, с. 357]. В інших літературних джерелах логістична система – це сукупність функціонально співвіднесених елементів, що націлені на виконання основного завдання логістики – доставки товару необхідної кількості і якості в потрібний час і місце з мінімальними витратами [9, с. 320]. За [10, с. 222] логістична система – це динамічна, відкрита чи стохастична складна або велика система зі зворотнім зв'язком, що виконує певні логістичні функції. Як логістичну систему можна розглядати торгове, виробниче підприємство, підприємство, що надає послуги, територіально-виробничий комплекс [12, с. 145].

З огляду на подібність трактування понять «система», «економічна система», «логістична система» важко виокремити серед них саме логістичну. На нашу думку, основною відмінністю логістичної системи від інших систем є

обов'язкова присутність сукупності певних елементів, тісних взаємозв'язків, виконання логістичних завдань та функцій. Окрім того, аналіз наукових джерел показав, що логістична система здатна володіти певними унікальними властивостями. У літературних джерелах логістичною називають систему, якій притаманні певні властивості. Зокрема, науковці А. Гаджинський [5, с. 119] та А. Кальченко [7, с. 109] у своїх працях наводять такі властивості логістичної системи, як властивість організації, наявність зв'язків, властивість інтеграції, цілісність та одночасно виокремлення кожного з елементів. На нашу думку, окрім перерахованих вище властивостей, логістичні системи можна характеризувати і за певними специфічними особливостями. Специфічні особливості логістичної системи дають змогу розглядати її одночасно і як інформаційну систему, і як адаптивну систему з широкими можливостями, і як систему, що здатна самоорганізовуватися та змінювати структуру, а також систему, що не має чітких меж функціонування.

З огляду на низку властивостей та певних особливостей функціонування виокремлюють багато видів логістичних систем. Найбільш точну класифікацію логістичних систем наводить український науковець Є. Крикавський. Основними ознаками класифікації логістичних систем, запропонованими науковцем, є інституціональний поділ, фазовий поділ, функціональний поділ, поділ за функціями управління, предметно-структурний поділ, поділ за компонентами ефективності. Класифікація показує багатоаспектність логістичних систем. Така широка класифікація дає змогу визначити чіткі цілі впровадження системи логістики на підприємстві, максимально її пристосувати до внутрішнього середовища системи та виду діяльності підприємства. Науковцем здійснено класифікацію логістичних систем за інституціональним, фазовим, функціональним, предметно-структурним поділом, за функціями управління та компонентами ефективності [8, с. 74].

У теорії логістики є поняття логістики постачання, виробничої логістики, логістики складування, логістики дистрибуції, логістики сфери послуг тощо, тому існують і логістичні системи підприємства відповідно до перерахованих функціональних сфер логістики: логістичні системи постачання, логістичні виробничі системи, логістичні системи розподілу, інші. Відповідно до цього умови функціонування і поставлені завдання логістичної системи відрізняються залежно від функціональних підрозділів підприємств. Окремі функціональні підрозділи підприємства в логістичній системі підприємства є елементами цієї системи, а тісні зв'язки між цими елементами забезпечуються функціонуванням логістичних потоків. Тому, на нашу думку, достатньо було би поділити усі види логістичних систем на три великі групи: логіс-

тичні системи за функціональними областями управління (постачання, виробництво, збут тощо), логістичні системи за галузевою спеціалізацією підприємства або сферою діяльності, логістичні системи за рівнем (потужністю) бізнесу (комерційної структури).

Звичайно, усі види систем логістики виникали поступово, протягом поетапного розвитку логістики та її концепцій, що супроводжувалося певними суперечностями та відмінностями, тому не виключено, що з розвитком логістики виокремляться нові види логістичних систем, які будуть характеризуватись унікальними властивостями управління глобальними економічними процесами на основі горизонтальної чи вертикальної інтеграції [8, с. 74]. Український науковець І. Смірнов у своїх працях наводить послідовність розвитку логістичних систем і логістичних підходів в організації економічних процесів. Розвиток логістики спонукає виробників товарів і послуг змінювати свою реакцію на зростання потреб ринку споживання. Паралельно з формуванням нових видів логістичних систем розвиваються нові логістичні підходи в управлінні господарською діяльністю.

Як показують дослідження та аналіз наукової літератури, організація діяльності підприємств сфери послуг на основі логістичної системи супроводжується позитивними наслідками для його структурних одиниць. У практичній діяльності поступово відбувається максимальна адаптація підприємства до зовнішнього середовища. Підвищується гнучкість та мобільність внутрішньогосподарської системи, значно скорочуються витрати в кожній ділянці підприємства. За зменшення витрат на окремих ланках логістичного ланцюга зменшуються загальні витрати, покращується організація праці, підвищується результативність та ефективність виконання окремих логістичних процесів.

Сучасний розвиток логістичних систем підприємства характеризується певними особливостями. Логістична система підприємства стає більш інтегрованою, а межі її функціонування стосовно конкретного підприємства стають менш чіткими. Це свідчить про здатність логістичної системи розвиватися у складніші, глобальніші системи. Ці тенденції необхідно враховувати під час формування логістичної системи аптечних мереж.

Поняття логістичної системи є одним з основних понять усієї теорії логістики. Виокремлення та визначення логістичної системи для її аналізу та подальшого удосконалення є складним завданням, оскільки існують різноманітні системи, що забезпечують функціонування підприємства (в тому числі й підприємства сфери послуг) як складного економічного механізму. Складність виокремлення логістичної системи в економічній системі підприємства виникає внаслідок її широких властивостей інтегру-

вання. Сьогодні багато науковців розглядають, аналізують та пропонують можливі шляхи удосконалення логістичних систем, але огляд спеціалізованої літератури показав, що процес її формування на підприємствах сфери послуг достатньо не описаний та потребує удосконалення. Немає також наукових напрацювань щодо послідовності дій для реалізації цього процесу. Професор Є. Крикавський у праці [8, с. 82] наводить основні етапи процесу ідентифікації, формування та впровадження логістичної системи підприємства. Етапи враховують виробничі, організаційні та інші характеристики, що дає змогу сформувати унікальну логістичну систему для конкретного підприємства. Однак виникає багато питань, зокрема, які чинники та аспекти враховувати в організації логістичної системи аптечних мереж.

На нашу думку, в організації логістичної системи підприємств сфери послуг потрібно враховувати усі деталі та специфіку їхньої діяльності. Необхідним є максимальне пристосування логістичної системи до ресурсів та можливостей окремого підприємства сфери послуг, внутрішнього і зовнішнього середовищ, у яких воно функціонує. Ми пропонуємо здійснювати формування логістичної системи підприємств сфери послуг на основі науково обґрунтованих аспектів і чинників, які впливають на їхню діяльність або від яких вона залежить.

Формування логістичної системи підприємства сфери послуг повинно бути спрямоване на удосконалення логістичних процесів та зменшення загальних витрат суб'єкта господарювання. Аналіз властивостей логістичних систем дав змогу виявити, що однією з них є економічна надійність – можливість досягнення раніше запланованих економічних показників з мінімальними витратами, із залученням оптимальних ресурсів та з максимальною прибутко-

вістю для підприємства. У практичній діяльності організація логістичної системи підвищує адаптивність підприємства до зовнішнього середовища, дає можливість розширення діяльності, зміцнення позицій на ринку. Покращується організація праці, підвищується результативність, ефективність та скорочуються витрати на виконання багатьох економічних процесів. Таким чином, забезпечується досягнення логістичних цілей та завдань, які спрямовані на оптимізацію діяльності підприємства та зменшення загальних витрат.

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження, можемо сказати, що логістична система – це впорядкована високоінтегрована система, за допомогою якої можливо здійснювати планування, управління та реалізацію логістичних функцій і завдань. Організація діяльності підприємств сфери послуг на засадах логістики максимально пристосує внутрішні економічні процеси до зовнішніх, а формування логістичної системи забезпечить плавний перехід від одного економічного процесу підприємства до наступного. Процеси стануть узгодженими та оптимізованими. Це забезпечить підвищення конкурентоспроможності підприємства та пристосує його до зовнішніх макроекономічних систем. За рахунок формування системи логістики на підприємствах сфери послуг підвищується якість та продуктивність праці робітників, що свідчить про мотиваційні властивості логістики для персоналу.

Формування логістичної системи дає змогу об'єднати усі внутрішні процеси підприємства сфери послуг в єдине ціле та безконфліктно пов'язати їх із процесами, що відбуваються у зовнішньому середовищі. За таких умов загальні витрати будуть знижуватися, прибуток – зростати, а ефективність функціонування підприємства – підвищуватися.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алесинская Т.В. Основы логистики: Общие вопросы логистического управления / Т.В. Алесинская. Таганрог, 2005. 121 с.
2. Амітан В.Н. Логістизація процесів в організаційно-економічних системах: монографія / В.Н. Амітан, Р.Р. Ларіна, В.Л. Пілюшенко. НАНУ Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2003. 73 с.
3. Башнянин Г.І. Економічні системи: проблеми структуризації і типологізації / Башнянин Г.І., Копич І.М., Шевчик Б.М. Львів: Коопосвіта, 1999. 220 с.
4. Васелевський М. Економіка логістичних систем: монографія / [М. Васелевський, О. Дейнега, М. Довба та ін.]; під ред. Є. Крикавського та С. Кубіва. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. 596 с.
5. Гаджинский А.М. Логистика: учебник для высших и средних специальных учебных заведений / А.М. Гаджинский. – М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 1999. 2-е изд. 228 с.
6. Дубчак Л.В., Софронова І.О., Свириденко В.Ю. Проблеми впровадження ERP-систем // Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці [Тези доповідей V міжнародної науково-практичної конференції]. Ірпінь. травень 2014. С. 256–260.
7. Кальченко А.Г. Логістика: Підручник / А.Г. Кальченко. К.: КНЕУ, 2003. 284 с.;
8. Крикавський Є. Логістика. Основи теорії: [підручник] / Є.В. Крикавський. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», Интеллект-Захід, 2004. 416 с.;
9. Кульчицький Б.В. Економічні системи суспільства: теорія, методологія, типологізація / Б.В. Кульчицький. Львів, 2003. 352 с.

-
10. Ларіна Р.Р. Регіональні логістичні системи (формування, управління та стратегія розвитку): монографія / Р.Р. Ларіна. НАНУ Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк: Изд-во «ВИК», 2004. 372 с.
 11. Родников А.Н. Логистика: терминологический словарь / А.Н. Родников. М.: Экономика, 1995. 251 с.
 12. Скоробогатова Т.Н. Логистика: учебное пособие / Т.Н. Скоробогатова. – Симферополь, 2005. 2-е изд. 116 с.